

Research Paper

Designing and Fitting the Creative City Model Focusing on Cultural Industries in Mashhad Metropolis

Alireza Sharafzadeh ¹ Fatemeh Azizabadi Farahani ^{*2} Mohsen Ghadami ³ Ali Rashipoor ⁴

1 Ph. D. Student of Cultural Planning and Management Department, Faculty of Management and Economics, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2 Associate Professor of Cultural Affairs and Media Department, Faculty of Management and Economics, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3 Associate professor of Public Administration Department, Faculty of Management and Economics, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

4 Associate Professor of Cultural Management Department, Faculty of Management, Isfahan Unit (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

Keywords

Creative City,
Cultural Industries,
Structural Equations,
Mashhad City.

ABSTRACT

Creative cities are recognized as centers of innovation, creativity, and idea-to-wealth conversion. Today, ideas and innovation are fundamental principles for competition, therefore having a creative city is every society's desire. Accordingly, the main objective of this research was to design and adapt a creative city pattern focusing on cultural industries in Mashhad metropolis. This study is applied in terms of purpose and quantitative in terms of method. Questionnaires and structural equation modeling were used for validation of the model to present the pattern and test its validity. The statistical population consisted of all experts, specialists, managers, and academics related to this field, totaling 850 people, from which 265 people were selected as the research sample using Morgan's table. A researcher-made questionnaire was used for data collection; therefore, construct validity was used to examine validity, and Cronbach's alpha coefficient was used for reliability. Using structural equation modeling, the extracted model's validity and reliability were tested and accepted. Based on the results, cultural dimensions include diversity and cultural infrastructure, events, education, and supportive policies that contribute to cultural richness and artistic development. Social dimensions emphasize creative human resources, cultural collaborations, and creative spatial characteristics. In the technological dimension, innovation in cultural industries and digital infrastructure development, such as artificial intelligence and virtual reality, play key roles. Environmental dimensions relate to cultural sustainability and environmental protection. The economic dimension includes advertising, branding, and urban cultural economy that contributes to creative industry growth. The presented model was confirmed by experts, and suggestions for creative city development were proposed, including strengthening cultural infrastructure, supporting creative human resources, holding artistic events, and improving supportive policies.

*Corresponding Author: Fatemeh Azizabadi Farahani

Email Addresses: paper106.sub@gmail.com.

Sharafzadeh, A., Azizabadi Farahani, F., Ghadami, M. and Rashipoor, A. (2025). Designing and Fitting the Creative City Model Focusing on Cultural Industries in Mashhad Metropolis. *Human Ecology*, 4(12), 1276-1290.

Doi: <https://doi.org/10.22034/he.2025.518209.1087>

طراحی و برازش الگوی شهر خلاق با تمرکز بر صنایع فرهنگی در کلان شهر مشهد

علیرضا شرفزاده^۱ فاطمه عزیزآبادی فراهانی^۲* محسن قدمی^۳ علی رشیدپور^۴

۱ دانشجوی دکتری گروه مدیریت و برنامه ریزی فرهنگی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۲ دانشیار، گروه مدیریت امور فرهنگی و رسانه، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

۳ دانشیار، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۴ دانشیار، گروه مدیریت فرهنگی، دانشکده مدیریت، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

واژگان کلیدی

شهر خلاق
صنایع فرهنگی
معادلات ساختاری
شهر مشهد

چکیده

شهرهای خلاق به عنوان مراکز نوآوری، خلاقیت و تبدیل ایده به ثروت شناخته می‌شوند. امروزه، ایده و نوآوری اصولی برای رقابت است، بنابراین داشتن یک شهر خلاق، آرزوی هر جامعه‌ای است. بر این اساس هدف اصلی این تحقیق طراحی و برازش الگوی شهر خلاق با تمرکز بر صنایع فرهنگی در کلان شهر مشهد بوده است. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش کمی است. از پرسشنامه و مدل‌یابی معادلات ساختاری جهت اعتبارسنجی مدل به منظور ارائه الگو و آزمون اعتبار مدل استفاده گردیده است. جامعه آماری شامل کلیه متخصصان، کارشناسان، مدیران و دانشگاهیان مرتبط در این بخش ۸۵۰ نفر تعیین گردید که با استفاده از جدول مورگان، تعداد ۲۶۵ نفر به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از ابزار پرسشنامه استفاده شده است که این پرسشنامه به صورت محقق ساخته بوده است؛ بنابراین به منظور بررسی روایی از روش روایی سازه و در بخش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. با استفاده از مدل‌یابی معادلات ساختاری روایی و اعتبار مدل استخراجی مورد آزمون و پذیرش قرار گرفت. بر اساس نتایج ابعاد فرهنگی شامل تنوع و زیرساخت‌های فرهنگی، رویدادها، آموزش و سیاست‌های حمایتی است که به غنای فرهنگی و توسعه فعالیت‌های هنری کمک می‌کند. ابعاد اجتماعی بر نیروی انسانی خلاق، همکاری‌های فرهنگی و ویژگی‌های مکانی خلاق تأکید دارد. در بعد فناوری، نوآوری در صنایع فرهنگی و توسعه زیرساخت‌های دیجیتال مانند هوش مصنوعی و واقعیت مجازی نقش کلیدی دارند. ابعاد زیست‌محیطی به پایداری فرهنگی و حفاظت از محیط‌زیست مرتبط است. بعد اقتصادی نیز شامل تبلیغات، برندینگ و اقتصاد فرهنگی شهری است که به رشد صنایع خلاق کمک می‌کند. مدل ارائه شده از نظر کارشناسان تأیید شد و پیشنهادهایی برای توسعه شهر خلاق، از جمله تقویت زیرساخت‌های فرهنگی، حمایت از نیروی انسانی خلاق، برگزاری رویدادهای هنری و بهبود سیاست‌های حمایتی مطرح شده است.

۱. مقدمه

امروزه رشد اقتصادی و دستیابی به هدف‌های مختلف آن سرلوحه برنامه‌ها و فعالیت بسیاری از دولت‌ها و به‌ویژه کشورهای در حال توسعه است. خلاقیت به‌طور فزاینده‌ای توسط سیاست‌گذاران به‌عنوان دارایی‌های اصلی در دستیابی به اهداف سیاستی فراتر از رشد اقتصادی دیده می‌شود. الگوهای فرا مدرن، شهر را محوری‌ترین عامل توسعه کشورها می‌شناسند و معتقدند توسعه باید از شهرها آغاز شود. شهر به‌عنوان پدیده ماهیتاً فرهنگی و اجتماعی در عین برخورداری از یک کالبد فیزیکی از کالبد محتوایی و فرهنگی نیز برخوردار است (Salehi Abar et al., 2020). از همین بستر مفهوم شهر خلاق شکل گرفته است که بر پایه اصول و قواعد خلاقیت و نوآوری در شهرها و در جهت توسعه طراحی شهری نوین با تمرکز بر مفاهیم فرهنگ، اقتصادی و اجتماعی بنا شده است. پیاده‌سازی الگوهای شهر خلاق برای شهرهای امروزی دارای اهمیت بالایی است. این اهمیت را می‌توان در مزایایی دانست که این شهرها بر جنبه‌های مختلف زندگی شهری می‌تواند ایجاد می‌کند (Ahmed et al., 2021). شهر خلاق مفهومی است که معتقد است خلاقیت باید عاملی راهبردی^۱ در توسعه شهری تلقی شود. شهر خلاق علاوه بر کارآمد و عادلانه بودن شهرها، مکان‌ها، تجربیات و فرصت‌هایی را برای پرورش خلاقیت در بین شهروندان خود فراهم می‌کند (Atalah, 2022). این خلاقیت در نهایت می‌تواند منجر به تغییرات اساسی در زمینه‌های اجرایی و مفهومی شود که در نهایت می‌تواند مزیت‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی را در شهرها ایجاد نماید. یک شهر خلاق دربردارنده دارایی‌های فرهنگی فراوانی مانند موزه‌ها، گالری‌ها، تئاترها، سالن‌های کنسرت، جشنواره‌ها و سایر رویدادهای فرهنگی است که فرصت‌هایی برای مشارکت مردم در هنر را فراهم می‌کند. یک شهر خلاق دارای اقتصاد خلاق پررونقی است که شامل صنایعی مانند فیلم، موسیقی، مد، طراحی و تبلیغات می‌شود. این صنایع به رشد اقتصادی شهر کمک می‌کند و فرصت‌های شغلی را برای ساکنان آن فراهم می‌کند (Baycan, 2016).

لاندری (۲۰۱۱) استدلال می‌کند که مردم منابع حیاتی شهرها هستند زیرا زیرکی، خواسته‌ها، انگیزه‌ها، تخیل و خلاقیت انسانی جایگزین مکان، منابع طبیعی و دسترسی به بازار به‌عنوان منابع شهری می‌شوند. "خلاقیت کسانی که در شهرها زندگی می‌کنند و اداره می‌کنند موفقیت آینده را تعیین می‌کند."

توجه به صنایع فرهنگی از اهمیت بسیاری برخوردار است و در برخی جوانب مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و هنری تأثیرات مثبتی دارد (Tosatto et al., 2019). صنایع فرهنگی می‌توانند به‌عنوان یک منبع درآمد و اشتغال‌زایی در یک کشور عمل کنند. انجام فعالیت‌های هنری، فرهنگی و خلاقانه می‌تواند به تنوع اقتصاد کمک کند و به توسعه صنایع مرتبط با آن‌ها انگیزه بدهد (Wang et al., 2020). صنایع فرهنگی می‌توانند به ارتقاء سطح آموزش و پژوهش در یک جامعه کمک کنند. ترویج هنر، ادبیات و فعالیت‌های فرهنگی می‌تواند الهام‌بخش برای افراد جوان باشد و به توسعه مهارت‌های خلاق و تفکر پژوهشی کمک کند (Zangeneh Shahraki & Fotoohi, 2018). صنایع فرهنگی تنوع فرهنگ یک شهر را جشن می‌گیرند و می‌توانند به حفظ و ترویج میراث فرهنگی محلی کمک کنند. این می‌تواند به انسجام اجتماعی بیشتر منجر شود، زیرا گروه‌های فرهنگی مختلف می‌توانند از یکدیگر بیاموزند و احساس مشترکی از هویت ایجاد کنند. صنایع فرهنگی می‌توانند فرصت‌هایی را برای مشارکت و مشارکت جامعه در فعالیت‌های فرهنگی فراهم کنند که می‌تواند به کیفیت زندگی در یک شهر کمک کند. این همچنین می‌تواند به ایجاد احساس غرور و مالکیت در بین ساکنان محلی کمک کند یک صنعت فرهنگی قوی می‌تواند به ارتقای برند و تصویر شهر کمک کند و می‌تواند به‌عنوان یک ابزار بازاریابی برای جذب مشاغل، گردشگران و سرمایه‌گذاران مورد استفاده قرار گیرد (Maryunani & Mirzanti, 2015). تحقیقات مختلف بر اساس مفاهیم و حوزه‌های متفاوتی به بررسی شهر خلاق پرداخته‌اند که در قالب موارد مباحث فرهنگی (Salehi et al., 2020)، کالبدی (Alizadeh & Lotfi, 2019)، اجتماعی (Mahkouii & Shirani, 2020)، (Poorbagheri & Shafiee, 2022) و اقتصادی (Gharibzadeh, 2017) مطرح شده است. این تحقیقات هر یک بر اساس نوع و نگرش خاص مورد بررسی خود با تمرکز بر این موضوعات به بررسی وضعیت شهر خلاق در هر یک از جوامع مورد بررسی خود پرداخته‌اند و بنابراین تفاوت ماهیتی و اجرایی بین نتایج این تحقیق به‌خوبی قابل مشاهده می‌باشد. این موضوع نشان‌دهنده تأثیر ماهیت تمرکزی تحقیقات بر نتایج مورد بررسی می‌باشد که می‌تواند تغییرات جدی در تعریف و ارائه الگوهای شهر خلاق داشته باشد. یکی دیگر از خلأهای تحقیقاتی، نیاز به مطالعات عمیق‌تر در مورد رابطه شهرهای خلاق و پایداری اقتصادی صنایع فرهنگی است. در حالی که شهرهای خلاق اغلب به‌عنوان موتورهای رشد اقتصادی معرفی می‌شوند، مشخص نیست که آیا این رشد به صنایع فرهنگی نیز تعمیم می‌یابد که اغلب از نظر رقابت با کالاهای تولید انبوه و هزینه بالای مواد و نیروی کار با چالش‌هایی مواجه هستند. علاوه بر این، نیاز به تحقیقات بیشتر در مورد ابعاد اجتماعی و فرهنگی صنایع فرهنگی در شهرهای خلاق وجود دارد. به‌طور خاص، نیاز به مطالعاتی وجود دارد که نقش صنایع فرهنگی را در ارتقای انسجام اجتماعی، حفظ میراث فرهنگی و ترویج تبادل و تفاهم فرهنگی بین جوامع مختلف بررسی کند. در نهایت، نیاز به مطالعات تطبیقی بیشتری وجود دارد که رویکردهای مختلف حمایت از صنایع فرهنگی در شهرهای خلاق در سراسر

جهان را بررسی کند. چنین مطالعاتی می‌تواند به شناسایی بهترین شیوه‌ها و اطلاع‌رسانی تصمیمات سیاستی باهدف ارتقای پایداری اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در بافت‌های شهری کمک کند. از منظر علمی اجرای این تحقیق می‌تواند زمینه‌ساز شناسایی مؤلفه‌ها و موضوعات تحقیقاتی بیشتر در حیطه شهر خلاق با تمرکز بر صنایع فرهنگی گردد تا از این منظر ضمن پوشش خلأ تحقیقاتی نهایتاً بتوان زمینه را برای تحقیقات علمی و کاربردی بیشتر فراهم ساخت. اجرای این تحقیق می‌تواند با توجه به اینکه رویکرد صنایع فرهنگی برای نخستین بار به الگوهای شهر خلاق اضافه شده است در نهایت به مفاهیمی منجر شود که زمینه تحقیقات بیشتر و ادبیات نظری مرتبط را فراهم سازد. از نظر کاربردی کلان‌شهر مشهد به‌عنوان یکی از شهرهای مذهبی و فرهنگی در کشور در خصوص تولیدات فرهنگی همواره به‌عنوان یکی از کلان‌شهرهای مهم مطرح شده است. در همین زمینه به نظر می‌رسد به‌منظور استفاده هر چه بهتر از این ظرفیت‌های فرهنگی لازم است تا مفاهیم و محصولات فرهنگی در قالب الگوهای شهر خلاق مورد توجه مدیران قرار گیرد. این موضوع سبب می‌شود تا از این ظرفیت ذاتی و اکتسابی شهر بتوان در توسعه شهر خلاق استفاده کرد؛ سؤال اصلی این پژوهش "طراحی و برازش الگوی شهر خلاق با تمرکز بر صنایع فرهنگی در کلان‌شهر مشهد" چگونه است؟

۲. مبانی نظری و پیشینه تحقیق

مبانی نظری

۱. مفهوم شهر خلاق: شهر خلاق مفهومی است که بر اساس اصول و قواعد خلاقیت و نوآوری در شهرها شکل می‌گیرد. این مفهوم با تمرکز بر مفاهیم فرهنگ، اقتصادی و اجتماعی، به توسعه طراحی شهری نوین می‌پردازد. شهر خلاق علاوه بر کارآمد و عادلانه بودن، مکان‌ها، تجربیات و فرصت‌هایی را برای پرورش خلاقیت در بین شهروندان خود فراهم می‌کند.

۲. صنایع فرهنگی و توسعه شهری: صنایع فرهنگی به‌عنوان یکی از ارکان کلیدی توسعه اقتصادی و اجتماعی در جوامع معاصر شناخته می‌شوند. این صنایع می‌توانند به ارتقاء سطح آموزش و پژوهش در جامعه کمک کنند و به توسعه مهارت‌های خلاق و تفکر پژوهشی منجر شوند.

۳. ابعاد شهر خلاق

شهر خلاق دارای ابعاد مختلفی است که شامل:

ابعاد فرهنگی: شامل تنوع و زیرساخت‌های فرهنگی، رویدادها، آموزش و سیاست‌های حمایتی

ابعاد اجتماعی: شامل نیروی انسانی خلاق، همکاری‌های فرهنگی و ویژگی‌های مکانی خلاق

ابعاد فناوری: شامل نوآوری در صنایع تولیدی و تکنولوژی‌های زیرساختی

ابعاد زیست‌محیطی: شامل رویکرد توسعه پایدار فرهنگی

ابعاد اقتصادی: شامل تبلیغات و برندینگ صنایع فرهنگی

تحقیقات انجام شده به‌صورت تمرکزی بر حیطه‌های تولیدات فرهنگی و صنایع فرهنگی متمرکز نبوده‌اند این در حالی است که در شاخص‌های جهانی موردبررسی همچون استاندارد سازمان یونسکو در خصوص شهر خلاق، صنایع فرهنگی یکی از مهم‌ترین موضوعات مطرح شده بوده است که این موضوع در تحقیقات داخلی و خارجی به‌خوبی موردبررسی قرار نگرفته است و از این منظر می‌توان یک خلأ تحقیقاتی را در این حوزه مطرح دانست. یکی از خلأهای پژوهشی بالقوه در زمینه شهرهای خلاق و صنایع فرهنگی، عدم توجه به نقش صنایع فرهنگی در خلاقیت و نوآوری شهری است. درحالی‌که تحقیقات قابل‌توجهی چون پور باقری و شفیعی (۲۰۲۲)، صالحی و همکاران (۲۰۲۰)، حیدری پور (۲۰۱۹)، زنگنه شهری و فتوحی مهربانی (۲۰۱۸) در مورد شهرهای خلاق انجام شده است، کمتر به سهم ویژه صنایع فرهنگی در خلاقیت شهری توجه شده است. این موضوع به‌ویژه تمرکز بر صنایع فرهنگی که به‌عنوان یکی از ظرفیت‌های بالفعل کلان‌شهر مشهد همواره مطرح بوده است نیاز به تمرکز بیشتر مباحث مرتبط را در حیطه‌های شهر خلاق بیشتر نمایان می‌سازد. غلامی، اسدی و همکاران (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان تبیین الگوهای شکل‌گیری شهر خلاق با تأکید بر نقش فضاهای عمومی بیان نموده‌اند که در رویکردهای نوین به شهر، شهرک به‌عنوان یک روش راهبردی در زمینه تفکر، برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های شهری مطرح شده است. این رویکرد به ورود خلاقانه شهروندان به عرصه‌های مختلف مواجهه با مسائل مربوط به شهر به‌منظور تحقق مؤلفه‌های تفکر حق بر شهر (حکومت شهری، مباحث اجتماعی، تنوع فرهنگی) در شهر و آزادی‌ها و حقوق اجتماعی است. ارتباط قوی بین فضا و خلاقیت وجود دارد. افراد خلاق به فضایی برای زندگی، کار، الهام گرفتن و نمایش آثارشان نیاز دارند. با ایجاد فضاهای پایدار و قابل‌اعتماد برای هنرمندان و افراد خلاق این الهام قابل شکل‌گیری است.

۳. روش

این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش توصیفی کمی می‌باشد. جامعه آماری شامل کلیه مدیران و کارشناسان شهری فعال در شهر مشهد و فعال در صنایع فرهنگی می‌باشد. جامعه آماری بخش کمی تعداد ۸۵۰ نفر بوده است. نمونه‌گیری به صورت تصادفی ساده می‌باشد. با توجه به حجم جامعه تحقیق، نمونه تحقیق ۲۶۵ نفر تعیین شده است. روایی پرسشنامه از طریق روایی سازه محاسبه می‌شود. در بخش پایایی نیز از ضریب آلفای کرون باخ استفاده شده است. نتایج این بررسی در جدول (۱) ارائه شده است.

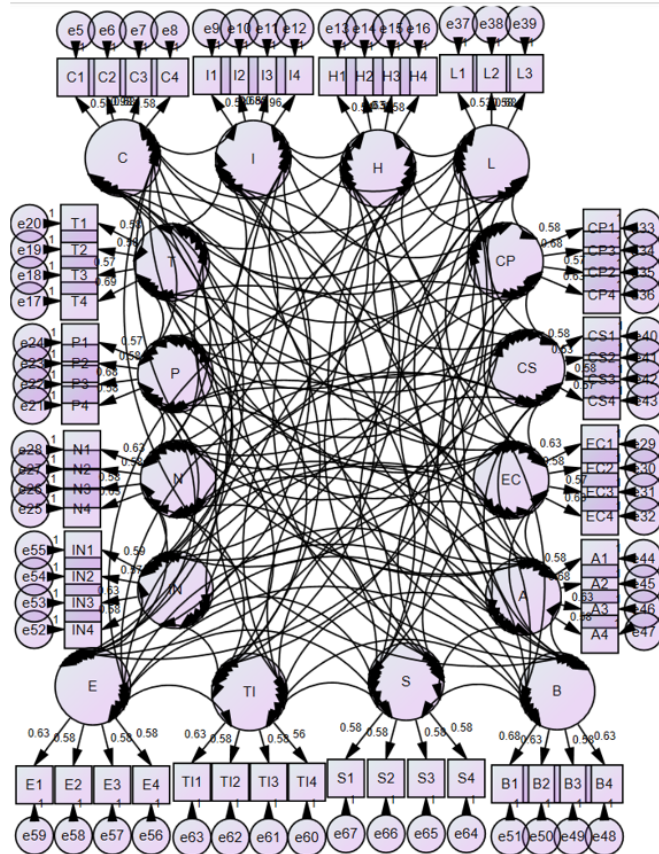
جدول ۱. آلفای کرون باخ متغیرهای پژوهش جهت سنجش پایایی پرسشنامه

نام شاخص	ضریب آلفا	تائید/رد
کل پرسشنامه	۰/۷۴	تائید
تنوع محصولات فرهنگی	۰/۸۵	تائید
زیرساخت‌های صنایع فرهنگی شهر	۰/۷۴	تائید
نیروی انسانی خلاق	۰/۹۵	تائید
رویدادهای صنایع فرهنگی	۰/۸۵	تائید
آموزش صنایع فرهنگی	۰/۷۴	تائید
سیاست‌های حمایتی صنایع فرهنگی	۰/۷۱	تائید
همکاری و شبکه‌سازی صنایع فرهنگی	۰/۸۲	تائید
نوآوری صنایع تولیدی	۰/۷۲	تائید
حقوق و مقررات صنایع فرهنگی	۰/۷۱	تائید
تکنولوژی‌های زیرساختی	۰/۸۵	تائید
رویکرد توسعه پایدار صنایع فرهنگی	۰/۷۴	تائید
تبلیغات و برندینگ صنایع فرهنگی	۰/۷۴	تائید
جاذبه‌های خلاق	۰/۷۱	تائید
اقتصاد صنایع فرهنگی شهری	۰/۷۲	تائید
خدمات خلاق	۰/۷۵	تائید
ویژگی‌های مکانی خلاق	۰/۸۵	تائید

به منظور بررسی برازش مدل‌هایی از روش تحلیل مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده می‌شود. در این بخش ابتدا بر اساس شاخص‌های برازش در قالب RMSEA, GFI, CFI، وضعیت برازش مدل ارزیابی می‌شود. سپس با استفاده از روش تحلیل مسیر ضرایب و بار عاملی مرتبط با هر یک از مؤلفه‌های شناسایی شده استخراج می‌گردد. الگوی نهایی بر اساس مؤلفه‌های نهایی شناسایی شده در بخش کمی مطرح می‌شود.

۴. یافته‌ها

در این مطالعه، با استفاده از تحلیل مسیر، به بررسی روابط بین ساختارها پرداخته شد و سپس با استفاده از این تحلیل، مدل تحقیق با آزمون مناسب برازش یافت. برای پیاده‌سازی روش تحلیل عاملی تأییدی، از دو بخش از نرم‌افزار ایموس با قابلیت‌های گرافیکی و تحلیلی مناسب استفاده شد. ابتداء نمودار ساختاری مدل استخراجی به شکل (۱) ارائه شد.

شکل ۱. مدل اندازه‌گیری برازش یافته (تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول) بر اساس ضرایب استاندارد

در نمودار (۱) مدل مفهومی نهایی تحقیق از مؤلفه‌ها و شاخص‌های شناسایی شده تشکیل شده است، با استفاده از نرم‌افزار ایموس ترسیم شده است. شاخص‌های اصلی با موارد بیضی و مؤلفه‌های شناسایی شده با موارد مربعی نمایش داده شده‌اند. همچنین، اعداد روی هر یک از خطوط نشان‌دهنده بار عاملی می‌باشند. به همین منظور، این مدل برای بررسی برازش نهایی از بُعد کمی و با نگاه به نظر کاربران مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

جدول ۲. شاخص‌های برازش مدل

RMSEA	TLI	CFI	AGFI	GFI	chi-square/df
۰/۰۶۷	۰/۹۳۳	۰/۹۵۰	۰/۸۹۳	۰/۹۳۰	۲/۷۳۱

منبع: یافته‌های تحقیق

در شکل (۱) و جدول (۲) دیده می‌شود که نتایج مربوط به معیارهای نیکویی نیز نشان می‌دهد که معیار کای دو به درجه آزادی ۲/۷۳۱، RMSEA ۰/۰۶۷ و CFI، TLI و GFI به ترتیب ۰/۹۳۳/۹۵۰ و ۰/۹۳۰ و ۰/۸۹۳ AGFI بوده و مقادیر قابل قبولی داشته‌اند؛ بنابراین، شاخص‌های نیکویی برازش نشان‌دهنده برازش مناسب مدل ابعاد و مؤلفه‌های شهر خلاق می‌باشند. همچنین خلاصه نتایج بررسی روابط بین مؤلفه‌های تحقیق در قالب جدول (۳) ارائه شده است:

جدول ۳. خلاصه نتایج به دست آمده از مدل اندازه‌گیری (تحلیل عاملی مرتبه اول)

عنوان متغیر	مفاهیم متناظر	علامت اختصاری	پایایی ترکیبی	AVE
تنوع صنایع فرهنگی (C)	تنوع اقوام و اقلیت‌ها در استفاده از صنایع فرهنگی	C1	۰/۵۸	۵/۴۱۶
	گوناگونی زبان‌ها و گویش‌ها	C2	۰/۶۳	۶/۰۸۱
	تنوع آداب و رسوم	C3	۰/۶۱	۷/۷۸۹

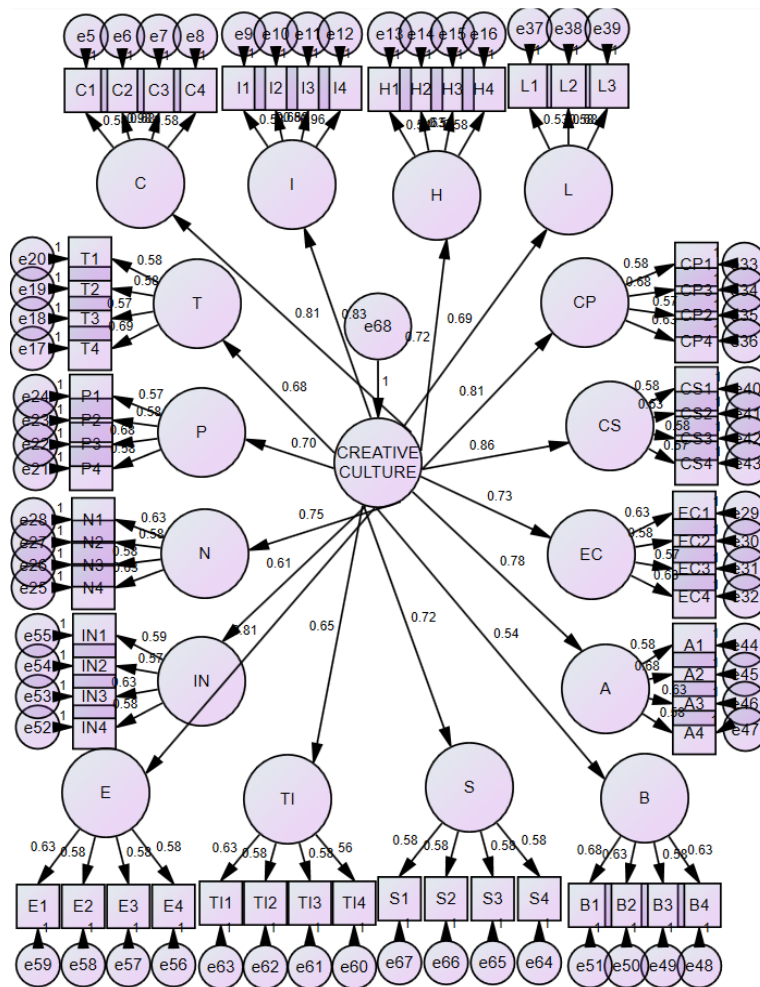
طراحی و برازش الگوی شهر خلاق با تمرکز بر .... (عزیزآبادی فراهانی و همکاران)

		۸/۹۸۶	۰/۶۶	C4	تنوع هنرها و صنایع دستی	
		۹/۶۰۲	۰/۶۸	I1	مراکز هنری و فرهنگی	
۰/۶۵	۰/۷۸	۱۲/۹۱۳	۰/۵۹	I2	کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی	زیرساخت‌های صنایع فرهنگی شهر (I)
		۹/۶۰۰	۰/۶۲	I3	نمایشگاه‌ها و گالری‌های هنری	
		۱۱/۶۵۲	۰/۵۳	I4	زیرساخت‌های دیجیتالی (اینترنت پرسرعت، فضاهای کار اشتراکی، سیستم‌های تجربه‌ی واقعیت مجازی)	
۰/۵۸	۰/۸۲	۱۱/۱۰۱	۰/۶۵	H1	هنرمندان و صنعت‌گران خلاق	نیروی انسانی خلاق (H)
		۹/۴۱۶	۰/۶۷	H2	طراحان و معماران خلاق	
		۱۰/۳۰۴	۰/۵	H3	فعالان فرهنگی و اجتماعی	
		۸/۸۸۲	۰/۶۰	H4	افراد با توانمندی‌ها و دانش‌های خاص	
۰/۵۹	۰/۷۵	۷/۲۷۶	۰/۵۵	E1	جشنواره‌های هنری و موسیقی	رویدادهای صنایع فرهنگی (E)
		۹/۰۹۷	۰/۶۵	E2	نمایشگاه‌ها و فروشگاه‌های هنری	
		۷/۹۳۲	۰/۵۸	E3	کنفرانس‌ها و سمینارهای فرهنگی	
		۱۰/۴۵۶	۰/۵۹	E4	اجراهای تئاتر و سینما	
۰/۵۸	۰/۷۴	۸/۸۵۱	۰/۵۲	T1	مدارس هنری و آموزشگاه‌های هنری	آموزش صنایع فرهنگی (T)
		۹/۰۹۷	۰/۶۵	T2	دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی	
		۷/۹۳۲	۰/۵۸	T3	برنامه‌های آموزشی آنلاین و مجازی	
		۱۲/۷۵۰	۰/۶۱	T4	کمپها و رویدادهای آموزشی خلاق	
۰/۵۴	۰/۸۴	۷/۲۶۶	۰/۵۴	P1	اعطای تسهیلات مالی به صنایع فرهنگی	سیاست‌های حمایتی فرهنگی (P)
		۸/۸۰۰	۰/۶۹	P2	حمایت از ایجاد فضاهای هنری و فرهنگی	
		۶/۷۵	۰/۵۸	P3	حمایت از تولید محتواهای فرهنگی	
		۶/۳۷۱	۰/۵۴	P4	تشویق به برگزاری رویدادهای فرهنگی	
۰/۵۴	۰/۸۲	۵/۴۵	۰/۵۹	N1	ایجاد شبکه‌های همکاری بین نهادهای فرهنگی	همکاری و شبکه‌سازی صنایع فرهنگی (N)
		۵/۱۲	۰/۵۸	N2	ارتقاء ارتباطات بین هنرمندان و صنعت‌گران	
		۶/۱۸۶	۰/۶۳	N3	شراکت با نهادها و مراکز فرهنگی بین‌المللی	
		۱۰/۳۰۴	۰/۵	N4	تشکیل گروه‌های کاری برای ایده پردازی و تبادل دانش	
۰/۵۳	۰/۷۴	۵/۴۱۶	۰/۵۸	IN1	طراحی و تولید محصولات جدید و خلاقانه	نوآوری صنایع تولیدی (IN)
		۵/۴۱۶	۰/۵۸	IN2	انتخاب رویکردهای نوین در فرآیندهای تولید	
		۶/۰۸۱	۰/۶۳	IN3	استفاده از فناوری‌های نوین در صنایع فرهنگی	
		۷/۷۸۹	۰/۶۱	IN4	توسعه‌ی فناوری‌های محتوای خلاق	
۰/۶۱	۰/۷۲	۸/۹۸۶	۰/۶۶	L1	حمایت از حقوق مؤلفان و هنرمندان (حقوق مالکیت معنوی صنایع خلاق فرهنگی)	حقوق و مقررات صنایع فرهنگی (L)
		۸/۸۵۱	۰/۵۲	L2	اجرای مقررات مرتبط با حفاظت از میراث فرهنگی	
		۹/۰۹۷	۰/۶۸	L3	تنظیم قوانین مالی و مالیاتی برای صنایع فرهنگی	
۰/۵۵	۰/۷۹	۷/۹۳۲	۰/۵۸	TI1	فناوری‌های رسانه‌ای متنوع و پیشرفته	تکنولوژی‌های زیرساختی (TI)
		۱۲/۷۵۰	۰/۶۱	TI2	زیرساخت‌های ارتباطی پیشرفته (شبکه‌های اینترنتی پرسرعت و زیرساخت‌های 5G)	
		۷/۲۶۶	۰/۵۴	TI3	فضاهای نمایش دیجیتال و واقعیت مجازی	
		۷/۲۶۶	۰/۵۴	TI4	استفاده از هوش مصنوعی در فرهنگ و هنر	
۰/۵۸	۰/۷۶	۸/۸۰۰	۰/۶۹	S1	حفاظت از محیط‌زیست در فرآیندهای فرهنگی	رویکرد توسعه پایدار صنایع فرهنگی (S)
		۶/۷۵	۰/۵۸	S2	ترویج ارزش‌ها و هویت‌های محلی	
		۶/۳۷۱	۰/۵۴	S3	تشویق به مصرف پایدار محصولات فرهنگی	
		۵/۴۵	۰/۵۹	S4	توسعه‌ی پروژه‌ها و برنامه‌های فرهنگی با تمرکز بر اثر مثبت بر جامعه و محیط‌زیست	
۰/۵۹	۰/۷۱	۸/۸۸۲	۰/۶۰	B1	استفاده از استراتژی‌های بازاریابی خلاقانه	تبلیغات و برندینگ صنایع فرهنگی (B)
		۷/۲۷۶	۰/۵۵	B2	ارتقاء تصویر برند شهر در حوزه فرهنگی	
		۹/۰۹۷	۰/۶۵	B3	تبلیغات مناسب و هدفمند در رسانه‌های مختلف	
		۷/۹۳۲	۰/۵۸	B4	توجه به تجربه کاربری و رضایت مخاطبان در فرآیند برندینگ	
۰/۵۷	۰/۸۳	۱۰/۴۵۶	۰/۵۹	A1	فضاهای عمومی و شهری خلاقانه	جاذبه‌های خلاق (A)
		۸/۸۵۱	۰/۵۲	A2	نمادها و نقوش فرهنگی در فضاهای عمومی	
		۹/۰۹۷	۰/۶۵	A3	ساختمان‌ها و آثار هنری معاصر	
		۵/۴۱۶	۰/۵۸	A4	فضاهای خلق و خلاقانه برای هنرمندان و افراد خلاق	

۰/۵۴	۰/۷۴	۵/۴۱۶	۰/۵۸	EC1	اشتغال‌زایی و رشد اقتصادی از طریق فرهنگ و هنر	اقتصاد صنایع فرهنگی شهری (EC)
		۶/۰۸۱	۰/۶۳	EC2	ایجاد شغل‌های مرتبط با صنایع فرهنگی	
		۷/۷۸۹	۰/۶۱	EC3	تولید و صادرات محصولات فرهنگی	
		۸/۹۸۶	۰/۶۶	EC4	ارتقاء بخش‌های اقتصادی با استفاده از جذب گردشگران فرهنگی	
۰/۵۳	۰/۷۶	۹/۶۰۲	۰/۶۸	CS1	خدمات هنری و تفریحی خلاقانه	خدمات خلاق (CS)
		۷/۲۶۶	۰/۵۴	CS2	خدمات فرهنگی و هنری برای افراد با توانمندی‌های خاص	
		۸/۸۰۰	۰/۶۹	CS3	خدمات توسعه‌دهنده فرهنگی برای جامعه	
		۶/۷۵	۰/۵۸	CS4	خدمات ارائه‌شده به صنایع فرهنگی و هنری	
۰/۵۲	۰/۷۵	۶/۳۷۱	۰/۵۴	CP1	مناطق هنری و فرهنگی	ویژگی‌های مکانی خلاق (CP)
		۵/۴۵	۰/۵۹	CP2	کوچه‌ها و خیابان‌های هنرمندان	
		۷/۲۶۶	۰/۵۴	CP3	فضاهای ترکیبی (هم کاربری) برای فرهنگ و هنر	
		۸/۸۸۲	۰/۶۰	CP4	فضاهای خلق و خلاقانه در محل‌های عمومی و تجاری	

منبع: یافته‌های تحقیق

در بخش دوم نیز با استفاده از میانگین شاخص‌های فرعی و محاسبه مقدار شاخص‌های اصلی مدل در سطح دوم ترسیم و محاسبات بر این اساس انجام گرفت که نتایج این تحلیل در قالب شکل (۲) ارائه شده است:

شکل ۲. مدل اندازه‌گیری برازش یافته (تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم) بر اساس ضرایب استاندارد

جدول ۴. تحلیل عاملی تأییدی مدل مؤلفه‌ها و ابعاد شهر خلاق با رویکرد صنایع خلاق فرهنگی

مؤلفه‌ها	بار عاملی	سطح معنی‌داری	وضعیت
تنوع صنایع فرهنگی (C)	۰/۸۱۳	<۰/۰۰۱	تأیید
زیرساخت‌های صنایع فرهنگی شهر (I)	۰/۸۳۴	<۰/۰۰۱	تأیید
نیروی انسانی خلاق (H)	۰/۷۲۱	<۰/۰۰۱	تأیید
رویدادهای صنایع فرهنگی (E)	۰/۸۱۳	<۰/۰۰۱	تأیید
آموزش صنایع فرهنگی (T)	۰/۶۸۴	<۰/۰۰۱	تأیید
سیاست‌های حمایتی فرهنگی (P)	۰/۷۰۲	<۰/۰۰۱	تأیید
همکاری و شبکه‌سازی صنایع فرهنگی (N)	۰/۷۵۳	<۰/۰۰۱	تأیید
نوآوری صنایع تولیدی (IN)	۰/۶۱۴	<۰/۰۰۱	تأیید
حقوق و مقررات صنایع فرهنگی (L)	۰/۶۹۱	<۰/۰۰۱	تأیید
تکنولوژی‌های صنایع زیرساختی (TI)	۰/۶۵	<۰/۰۰۱	تأیید
رویکرد توسعه پایدار صنایع فرهنگی (S)	۰/۷۲۳	<۰/۰۰۱	تأیید
تبلیغات و برندینگ صنایع فرهنگی (B)	۰/۵۴	<۰/۰۰۱	تأیید
جاذبه‌های خلاق (A)	۰/۷۸۱	<۰/۰۰۱	تأیید
اقتصاد صنایع فرهنگی شهری (EC)	۰/۷۳۵	<۰/۰۰۱	تأیید
خدمات خلاق (CS)	۰/۸۶	<۰/۰۰۱	تأیید
ویژگی‌های مکانی خلاق (CP)	۰/۸۱	<۰/۰۰۱	تأیید

همان‌طور که جدول (۴) نشان می‌دهد در بررسی رابطه بین کلیه مؤلفه‌ها و شاخص‌های اصلی مقادیر بار عامل ارائه شده است. این مقادیر در صورتی که بالای ۰/۳ محاسبه شود نشان‌دهنده وجود ارتباط بین مؤلفه‌های مکنون و مشهود می‌باشد. همان‌طور که در این جدول مشخص است کلیه روابط بین متغیرهای مکنون و مشهود مورد تأیید می‌باشد. همچنین نتایج حاصل از بررسی برازش مدل مورد بررسی در قالب جدول (۵) ارائه شده است:

جدول ۵. شاخص‌های برازش

شاخص‌ها	مقدار	وضعیت
TLI	-	تأیید
NFI	۰/۹۸	تأیید
IFI	۰/۹۸	تأیید
CFI	۰/۹۴	تأیید
χ^2 / df	۲/۵۹	تأیید
GFI	۰/۹۸	تأیید
RMSEA	۰/۰۴۴	تأیید
RMR	۰/۰۰۰	تأیید

با توجه به اطلاعات موجود در جدول (۵)، مشاهده می‌شود که تمامی شاخص‌های مورد بررسی در سطح برازش مناسبی قرار دارند و از نظر آماری، برازش مدل نهایی تأیید شده است. با توجه به مقادیر موجود در جدول بالا، شاخص RMSEA به مقدار ۰/۰۴۴ و شاخص CFI به مقدار ۲/۵۹ محاسبه شده‌اند که هر دو این شاخص‌ها در حد استاندارد تعیین شده‌اند. همچنین، تمامی شاخص‌های دیگر برازش نیز از مقدار ۰/۹ به بالا برخوردار هستند که این موضوع نشان‌دهنده برازش مناسب مدل مورد بررسی می‌باشد. با توجه به نتایج به دست آمده، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که مدل شناسایی شده نه تنها توسط کارشناسان بلکه توسط مدیران نیز تأیید شده است. همچنین، ضریب همبستگی بین معیارها نیز در جدول‌های (۶) آورده شده است.

جدول ۶. همبستگی بین معیارها

معیار	CP	CS	EC	A	B	S	TI	L	IN	N	P	T	E	H	I	C
C	۱	۰/۵۲	۰/۴۱	۰/۶۲	۰/۵۱	۰/۴۲	۰/۵۴	۰/۵۲	۰/۴۸	۰/۶۲	۰/۵۱	۰/۴۲	۰/۵۴	۰/۵۲	۰/۴۸	۱
I	۰/۵۲	۱	۰/۶۸	۰/۵۸	۰/۶۳	۰/۵۲	۰/۴	۰/۵۱	۰/۵۸	۰/۷۴	۰/۵۲	۰/۵۳	۰/۶۳	۰/۵۱	۱	۰/۴۸
H	۰/۵۸	۰/۵۸	۱	۰/۶۳	۰/۶۵	۰/۶۵	۰/۸۵	۰/۵۸	۰/۶۳	۰/۳۲	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۵۸	۱	۰/۴۸	۰/۵۱
E	۰/۵۷	۰/۵۶	۰/۵۸	۱	۰/۵۱	۰/۶۵	۰/۳۲	۰/۵۷	۰/۴۵	۰/۵۶	۰/۶۹	۰/۵۸	۱	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۴۲
T	۰/۵۱	۰/۵۶	۰/۵۸	۰/۶۳	۰/۶۸	۰/۵۹	۰/۶۳	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۱	۰/۵۸	۱	۰/۴۸	۰/۴۲
P	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۶۶	۰/۶۵	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۳۶	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۱	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۴۲
N	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۶۱	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۳۴	۱	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۴۲
IN	۰/۶۹	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۶۳	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۵۸	۰/۵۶	۱	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۴۲
L	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۵۸	۰/۶۳	۰/۵۸	۰/۵۸	۱	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۴۲
TI	۰/۵۸	۰/۵۷	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۷	۰/۴۲	۱	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۴۲
S	۰/۶۴	۰/۴۸	۰/۴۱	۰/۶۳	۰/۵۷	۱	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۴۲
B	۰/۶۵	۰/۵۲	۰/۵۸	۰/۶۸	۱	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۴۲
A	۰/۷۱	۰/۵۸	۰/۵۸	۱	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۴۲
EC	۰/۴۵	۰/۵۸	۱	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۴۲
CS	۰/۵۲	۱	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۴۸	۰/۴۲
CP	۱	۰/۵۲	۰/۴۱	۰/۶۲	۰/۵۱	۰/۴۲	۰/۵۴	۰/۵۲	۰/۴۸	۰/۶۲	۰/۵۱	۰/۴۲	۰/۵۴	۰/۵۲	۰/۴۸	۱

۵. بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر طراحی و برآزش الگوی شهر خلاق با تمرکز بر صنایع فرهنگی در کلان‌شهر مشهد می‌باشد. صنایع خلاق فرهنگی به‌عنوان یکی از ارکان کلیدی توسعه اقتصادی و اجتماعی در جوامع معاصر شناخته می‌شوند. شناسایی و دسته‌بندی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های این صنایع، ابزارهای مهمی برای ارزیابی و بهبود عملکرد آن‌ها فراهم می‌کند. در ادامه، این ابعاد به‌طور جامع بررسی می‌شوند.

ابعاد فرهنگی

- شامل تنوع و زیرساخت‌های فرهنگی، رویدادها، آموزش و سیاست‌های حمایتی
- تنوع فرهنگی با تمرکز بر اقوام و اقلیت‌ها، زبان‌ها و گویش‌ها، آداب‌ورسوم و هنرها
- زیرساخت‌های فرهنگی شامل مراکز هنری، کتابخانه‌ها، نمایشگاه‌ها و گالری‌های هنری
- رویدادهای فرهنگی از جمله جشنواره‌ها، کنفرانس‌ها و اجراهای هنری

ابعاد فرهنگی به تنوع و غنای فرهنگی، زیرساخت‌های حمایتی، رویدادها، آموزش، سیاست‌های حمایتی و حقوق و مقررات مربوط می‌شود. تنوع فرهنگی شامل حضور اقوام و اقلیت‌های مختلف، گوناگونی زبان‌ها و گویش‌ها، تنوع آداب‌ورسوم و هنرها و صنایع دستی است که به افزایش خلاقیت و تنوع در محصولات فرهنگی کمک می‌کند. زیرساخت‌های فرهنگی شهر مانند مراکز هنری و فرهنگی، کتابخانه‌ها، نمایشگاه‌ها، گالری‌های هنری و زیرساخت‌های دیجیتال (مانند اینترنت پرسرعت و فضاهای کار اشتراکی) نقش مهمی در حمایت و تسهیل فعالیت‌های خلاقانه دارند. رویدادهای فرهنگی شامل جشنواره‌های هنری و موسیقی، نمایشگاه‌ها، کنفرانس‌ها، سمینارها و اجراهای تئاتر و سینما هستند که به ترویج و نمایش آثار هنری کمک می‌کنند. آموزش فرهنگی از طریق مدارس و آموزشگاه‌های هنری، دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی، برنامه‌های آنلاین و رویدادهای آموزشی خلاق، نسل‌های آینده خلاق را پرورش می‌دهد.

ابعاد اجتماعی

- تمرکز بر نیروی انسانی خلاق، همکاری‌های فرهنگی و ویژگی‌های مکانی خلاق
- خدمات خلاق شامل خدمات هنری و تفریحی خلاقانه
- ویژگی‌های مکانی از طریق مناطق هنری و فرهنگی
- توسعه فضاهای ترکیبی برای فرهنگ و هنر در بافت شهری

ابعاد اجتماعی به نیروی انسانی خلاق، همکاری و شبکه‌سازی فرهنگی، جاذبه‌های خلاق، خدمات خلاق و ویژگی‌های مکانی خلاق مربوط می‌شود. خدمات خلاق شامل خدمات هنری و تفریحی خلاقانه، خدمات فرهنگی و هنری برای افراد با توانمندی‌های خاص، خدمات توسعه‌دهنده فرهنگی برای جامعه و خدمات ارائه‌شده به صنایع فرهنگی و هنری هستند که نیازهای متنوع جامعه را پاسخ می‌دهند و به توسعه فرهنگی کمک می‌کنند. ویژگی‌های مکانی خلاق از طریق تعیین مناطق هنری و فرهنگی، ایجاد کوچه‌ها و خیابان‌های هنرمندان، طراحی فضاهای ترکیبی (هم‌کاربری) برای فرهنگ و هنر و تلفیق هنر و فرهنگ در فضاهای عمومی و تجاری، محیطی مناسب برای تولید و تبادل ایده‌ها فراهم می‌شود.

ابعاد فناوری

- نوآوری در صنایع تولیدی و تکنولوژی‌های زیرساختی
- استفاده از فناوری‌های نوین در صنایع فرهنگی
- توسعه زیرساخت‌های دیجیتال و هوش مصنوعی
- فضاهای نمایش دیجیتال و واقعیت مجازی

ابعاد فناوری به نوآوری در صنایع تولیدی و تکنولوژی‌های زیرساختی مرتبط می‌شود. نوآوری صنایع تولیدی شامل طراحی و تولید محصولات جدید و خلاقانه، اتخاذ رویکردهای نوین در فرآیندهای تولید، استفاده از فناوری‌های نوین در صنایع فرهنگی و توسعه فناوری‌های محتوای خلاق است که باعث بهبود فرآیندها و افزایش خلاقیت می‌شود. تکنولوژی‌های زیرساختی شامل فناوری‌های رسانه‌ای متنوع و پیشرفته، زیرساخت‌های ارتباطی پیشرفته (مانند شبکه‌های اینترنتی پرسرعت و زیرساخت‌های 5G)، فضاهای نمایش دیجیتال و واقعیت مجازی و استفاده از هوش مصنوعی در فرهنگ و هنر هستند که پایه‌ای برای فعالیتهای فرهنگی و خلاقانه فراهم می‌کنند و تجربه‌های نوینی را برای مخاطبان ایجاد می‌نمایند.

ابعاد زیست‌محیطی

- رویکرد توسعه پایدار فرهنگی
- حفاظت از محیط‌زیست در فرآیندهای فرهنگی
- ترویج ارزش‌ها و هویت‌های محلی
- توسعه پروژه‌های فرهنگی پایدار

ابعاد زیست‌محیطی به رویکرد توسعه پایدار فرهنگی مرتبط است. رویکرد توسعه پایدار فرهنگی شامل حفاظت از محیط‌زیست در فرآیندهای فرهنگی، ترویج ارزش‌ها و هویت‌های محلی، تشویق به مصرف پایدار محصولات فرهنگی و توسعه پروژه‌ها و برنامه‌های فرهنگی با تمرکز بر اثر مثبت بر جامعه و محیط‌زیست است. این رویکردها به حفظ محیط‌زیست، تقویت هویت‌های فرهنگی بومی و ایجاد پروژه‌هایی که هم از نظر فرهنگی و هم زیست‌محیطی مفید باشند، کمک می‌کنند و به توسعه پایدار صنایع خلاق فرهنگی منجر می‌شوند.

ابعاد اقتصادی

- تبلیغات و برندینگ صنایع فرهنگی
- اقتصاد فرهنگی شهری
- توسعه فرصت‌های شغلی در صنایع خلاق
- توسعه صادرات محصولات فرهنگی

ابعاد اقتصادی شامل تبلیغات و برندینگ صنایع فرهنگی و اقتصاد فرهنگی شهری می‌شود. تبلیغات و برندینگ صنایع فرهنگی از طریق استفاده از استراتژی‌های بازاریابی خلاقانه، ارتقاء تصویر برند شهر در حوزه فرهنگی، تبلیغات مناسب و هدفمند در رسانه‌های مختلف و توجه به تجربه کاربری و رضایت مخاطبان در فرآیند برندینگ، شناخت و پذیرش محصولات فرهنگی را افزایش می‌دهد. با توجه به تنوع فرهنگی، حمایت‌های اجتماعی، نوآوری‌های فناورانه، رویکردهای پایدار زیست‌محیطی و استراتژی‌های اقتصادی مناسب، می‌توان صنایع خلاق فرهنگی

را به یکی از ارکان اصلی توسعه اقتصادی و اجتماعی جامعه تبدیل کرد. همچنین، ایجاد همکاری و شبکه‌سازی مؤثر، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین و توجه به پایداری زیست‌محیطی، می‌تواند به ارتقاء کیفیت زندگی و حفظ هویت فرهنگی جامعه کمک شایانی نماید.

نهایتاً در بررسی برازش مدل موردبررسی از کارشناسان و مدیران، دو شاخص برازش زیر مورد ارزیابی قرار گرفت: شاخص RMSEA با مقدار ۰/۰۶۷ و شاخص CFI با مقدار ۰/۷۳ (برای درجه آزادی ۲). هردوی این شاخص‌ها مقادیری در حد استاندارد خود را داشته‌اند. علاوه بر این، تمامی شاخص‌های دیگر برازش نیز با مقادیر بالای ۰/۹ محاسبه شدند که نشان‌دهنده برازش مناسب مدل موردبررسی است؛ بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که مدل شناسایی‌شده در بخش کیفی توسط کارشناسان و مدیران تأیید شده است. به این ترتیب، روایی مدل موردبررسی نیز تأیید شده است. با توجه به شاخص "تنوع فرهنگی" و زیرمؤلفه‌های آن، پیشنهاد می‌شود مدیران شهری و فعالان صنایع خلاق و فرهنگی اقدامات عملی برای توسعه شهر خلاق انجام دهند. با توجه به زیرساخت‌های فرهنگی شهر، اقداماتی مثل ایجاد مراکز چندمنظوره با تمرکز بر فضاهای هنری و آموزشی، توسعه دیجیتالی شهر با افزایش اینترنت پرسرعت و فضاهای کار اشتراکی و اعمال تجربه‌ی واقعیت مجازی، به منظور ارتقاء تجربه فرهنگی شهروندان، پیشنهاد می‌شود. با توجه به نیروی انسانی خلاق شهر که شامل هنرمندان، صنعت‌گران، طراحان، فعالان فرهنگی و افراد با توانمندی‌ها و دانش‌های خاص است، پیشنهاد می‌شود: تقویت جذب و حمایت از این نیروها با ایجاد برنامه‌ها و امکانات مناسب، تشکیل فضاهای همکاری و ارتباط برای تعامل بیشتر، ارتقاء برنامه‌های آموزشی جهت توانمندسازی و ترویج فعالیت‌های جمعی و پروژه‌های گروهی. این اقدامات باعث توسعه فعالیت‌های خلاقانه در شهر می‌شوند. با توجه به رویدادهای فرهنگی شهر که جشنواره‌های هنری و موسیقی، نمایشگاه‌ها و فروشگاه‌های هنری، کنفرانس‌ها و سمینارهای فرهنگی و اجراهای تئاتر و سینما را در برمی‌گیرد، پیشنهاد می‌شود: ترویج جشنواره‌ها و حمایت از هنر و موسیقی، توسعه نمایشگاه‌ها و فروشگاه‌های هنری، برگزاری کنفرانس‌ها و سمینارهای فرهنگی و تشویق به اجراهای تئاتر و سینما به منظور افزایش سطح فرهنگی و هنری جامعه. با توجه به آموزش فرهنگی در شهر که شامل مدارس هنری و آموزشگاه‌های هنری، دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی، برنامه‌های آموزشی آنلاین و مجازی و کمپ‌ها و رویدادهای آموزشی خلاق است، پیشنهاد می‌شود: تقویت زیرساخت‌های آموزش هنری و توسعه برنامه‌های گسترده آموزشی در سطوح مختلف، از جمله آنلاین، کارگاه‌های هنری و کمپ‌های خلاق، به منظور توانمندسازی جوانان و افزایش دسترسی به فرهنگ و هنر در جامعه. این اقدامات باعث ارتقاء سطح تحصیلات فرهنگی و هنری جامعه و افزایش مشارکت فعال افراد در این زمینه خواهد شد. سیاست‌های حمایتی فرهنگی که شامل اعطای تسهیلات مالی به صنایع فرهنگی، حمایت از ایجاد فضاهای هنری و فرهنگی، حمایت از تولید محتواهای فرهنگی و تشویق به برگزاری رویدادهای فرهنگی است، باهدف تقویت زیرساخت‌ها و ترویج فعالیت‌های هنری و فرهنگی، به‌ویژه از طریق تسهیلات مالی، ایجاد فضاهای جذاب هنری، حمایت از خلق و تولید محتواهای فرهنگی و تشویق به برگزاری رویدادهای فرهنگی، مطرح‌شده‌اند. برای نوآوری در صنایع تولیدی فرهنگی، پیشنهاد می‌شود: تشویق به طراحی و تولید محصولات جدید و خلاقانه باهدف افزودن ارزش به جامعه، اتخاذ رویکردهای نوین در فرآیندهای تولید به منظور بهبود عملکرد و کاهش هدر رفت منابع، استفاده از فناوری‌های نوین در صنایع فرهنگی به منظور بهبود کیفیت و افزایش توانمندی‌ها و توسعه فناوری‌های محتوای خلاق برای افزایش تنوع و جذابیت محتواهای فرهنگی. این اقدامات باعث ارتقاء صنایع تولیدی فرهنگی می‌شود و نقش مهمی در تحولات نوآورانه و بهبود عملکرد این صنایع ایفا می‌کند. در حوزه حقوق و مقررات فرهنگی، توصیه می‌شود به تقویت حقوق مؤلفان و هنرمندان از طریق حقوق مالکیت معنوی، اجرای مقررات حفاظت از میراث فرهنگی و تنظیم قوانین مالی و مالیاتی برای صنایع فرهنگی باهدف ترویج فعالیت‌های فرهنگی، افزایش درآمد هنرمندان و ایجاد انگیزه برای صنایع خلاق. این اقدامات باعث بهبود شرایط حقوقی و مالی در حوزه فرهنگی خواهد شد و تأثیر مثبتی بر توسعه و حفظ فعالیت‌های فرهنگی و خلاق در جامعه خواهند داشت. برای تبلیغات و برندینگ صنایع فرهنگی، پیشنهاد می‌شود از استراتژی‌های بازاریابی خلاقانه بهره گرفته شود تا مخاطبان به مشارکت فعال در فعالیت‌های فرهنگی ترغیب شوند. محدودیت اصلی این تحقیق مرتبط با کمبود تحقیقات پیشین انجام‌شده در قلمرو تحقیقاتی یعنی شهر مشهد می‌باشد. در صورتی که این محدودیت منجر به مقایسه ضعیف نتایج این تحقیق با پیشینه مرتبط در سطح شهر مورد مطالعه می‌شود.

مقایسه با تحقیقات داخلی: تحقیق پور باقری و شفیعی (۲۰۲۲): در حالی که آن‌ها بر ابعاد اجتماعی شهر خلاق تمرکز کردند، این تحقیق با تمرکز بر صنایع فرهنگی، خلأ تحقیقاتی موجود را پوشش داده است. تحقیق صالحی و همکاران (۲۰۲۰): هر دو تحقیق به جنبه‌های فرهنگی شهر خلاق پرداخته‌اند، اما این تحقیق با استفاده از روش کمی، ابعاد جدیدی را شناسایی کرده است. تحقیق زنگنه شهرکی و فتوحی مهربانی (۲۰۱۸): هر دو تحقیق به مدل‌های مطلوب شهر خلاق پرداخته‌اند، اما این تحقیق با تمرکز بر صنایع فرهنگی، رویکردی نوین ارائه داده است.

مقایسه با تحقیقات بین‌المللی: تحقیق Baycan (۲۰۱۶): در حالی که آن‌ها بر اقتصاد خلاق تمرکز کردند، این تحقیق با ترکیب صنایع فرهنگی و اقتصاد خلاق، الگویی جامع‌تر ارائه داده است. تحقیق Wang و همکاران (۲۰۲۰): هر دو تحقیق به صنایع فرهنگی پرداخته‌اند، اما این تحقیق با تمرکز بر شهر مشهد، الگویی محلی ارائه کرده است. تحقیق Mirzanti و Maryunani (۲۰۱۵): هر دو تحقیق به توسعه کارآفرینی در صنایع خلاق پرداخته‌اند، اما این تحقیق با رویکردی کمی، نتایج دقیق‌تری ارائه داده است

۵.۱. پیشنهادات

با توجه به نتایج تحقیق و محدوده مورد مطالعه در کلان شهر مشهد، پیشنهادهای کاربردی به شرح زیر ارائه می‌شود:
پیشنهادهای بر اساس ابعاد اصلی شهر خلاق

۱. ابعاد فرهنگی

ایجاد مراکز چندمنظوره با تمرکز بر فضاهای هنری و آموزشی در مناطق مختلف شهر مشهد
توسعه زیرساخت‌های دیجیتال با افزایش اینترنت پرسرعت و فضاهای کار اشتراکی برای هنرمندان و فعالان فرهنگی
برگزاری جشنواره‌های هنری و موسیقی با تمرکز بر هویت فرهنگی مشهد
توسعه نمایشگاه‌ها و گالری‌های هنری در مناطق تاریخی شهر

۲. ابعاد اجتماعی

ایجاد فضاهای همکاری و ارتباط برای تعامل بیشتر میان هنرمندان، صنعت‌گران و فعالان فرهنگی
تقویت برنامه‌های آموزشی جهت توانمندسازی و ترویج فعالیت‌های جمعی و پروژه‌های گروهی
توسعه مناطق هنری و فرهنگی با حفظ هویت تاریخی شهر
ایجاد فضاهای ترکیبی (هم‌کاربری) برای فرهنگ و هنر در بافت شهری

۳. ابعاد فناوری

استفاده از فناوری‌های نوین در صنایع فرهنگی برای بهبود کیفیت و افزایش توانمندی‌ها
توسعه فناوری‌های محتوای خلاق برای افزایش تنوع و جذابیت محتواهای فرهنگی
ایجاد فضاهای نمایش دیجیتال و واقعیت مجازی در مراکز فرهنگی شهر
استفاده از هوش مصنوعی در فرهنگ و هنر برای نوآوری در محصولات فرهنگی

۴. ابعاد زیست‌محیطی

توسعه پروژه‌های فرهنگی با تمرکز بر حفظ محیط‌زیست و استفاده پایدار از منابع
ترویج ارزش‌ها و هویت‌های محلی در فعالیت‌های فرهنگی
تشویق به مصرف پایدار محصولات فرهنگی در جامعه
ایجاد فضاهای فرهنگی پایدار با حفظ بافت تاریخی شهر

۵. ابعاد اقتصادی

استفاده از استراتژی‌های بازاریابی خلاقانه برای تبلیغات و برندینگ صنایع فرهنگی
ارتقاء تصویر برند شهر مشهد در حوزه فرهنگی
توسعه اقتصاد فرهنگی شهری از طریق تولید و صادرات محصولات فرهنگی
ایجاد فرصت‌های شغلی در صنایع فرهنگی و خلاق

پیشنهادهای اجرایی کوتاه‌مدت (یک تا دو سال)

توسعه زیرساخت‌های دیجیتال برای فعالیت‌های فرهنگی

ایجاد فضاهای کار اشتراکی برای هنرمندان و فعالان فرهنگی

برگزاری جشنواره‌های فرهنگی با تمرکز بر هویت مشهد

توسعه برنامه‌های آموزشی آنلاین و حضوری در حوزه صنایع فرهنگی

پیشنهادهای اجرایی می‌ان‌مدت (دو تا پنج سال)

ایجاد مراکز چندمنظوره فرهنگی در مناطق مختلف شهر

توسعه زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات برای فعالیت‌های فرهنگی

تقویت همکاری‌های بین نهادهای فرهنگی و هنری

توسعه برنامه‌های حمایتی برای تولیدکنندگان محتوا و هنرمندان
 پیشنهادات اجرایی بلندمدت (پنج سال و بیشتر)
 توسعه مناطق فرهنگی-هنری با حفظ بافت تاریخی شهر
 ایجاد فضاهای نمایش دیجیتال و واقعیت مجازی
 توسعه زیرساخت‌های پایدار برای فعالیت‌های فرهنگی
 تقویت شبکه‌سازی بین‌المللی در حوزه صنایع فرهنگی
 این پیشنهادات با توجه به محدوده مورد مطالعه در شهر مشهد و نتایج تحقیق تدوین شده‌اند و می‌توانند به عنوان راهنمایی عملی برای توسعه شهر خلاق مشهد مورد استفاده قرار گیرد.

سپاسگزاری

بدین‌وسیله از زحمات و حمایت‌های ارزنده اساتید محترم، دکتر فاطمه عزیزآبادی فراهانی، دکتر محسن قدمی و دکتر علی رشیدپور که با دلسوزی و توجه خاص خود در انجام این تحقیق راهنمایی‌های گران‌بهای ارائه دادند، صمیمانه سپاسگزارم. همچنین از تمامی کسانی که در تأمین منابع، امکانات و لوازم تحقیق مساعدت کردند، کمال تشکر را دارم.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافع ندارند.

۶. منابع

- Ahmed, Z. , Cary, M. , Ali, S. , Murshed, M. , Ullah, H. , & Mahmood, H. (2021). Moving toward a green revolution in Japan: Symmetric and asymmetric relationships among clean energy technology development investments, economic growth, and CO2 emissions. *Energy & Environment*, 33(7), 1417–1440. <https://doi.org/10.1177/0958305X211041780>
- Alizadeh, M. , & Lotfi, H. (2019). Explaining the effect of membership in creative cities network based on sustainable urban development. *Journal of Human Settlements Planning*, 14(3), 661-675. <https://doi.org/10.22080/usfs.2022.22764.2215>
- Atalah, E. Z. (2022). Economics of Sustainable Creative Cities: Futuristic Perspectives. In I. Management Association (Ed.), *Research Anthology on Measuring and Achieving Sustainable Development Goals* (pp. 830-847). IGI Global Scientific Publishing. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-3885-5.ch044>
- Baycan, T. (2016). Creative cities: Context and perspectives. In *Sustainable City and Creativity* (pp. 41-80). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315611464>
- Gharibzadeh, S. (2017). Study of the executive model of creative city realization with emphasis on standard UNESCO indicators, *International Conference on Contemporary Iran in Civil Engineering, Architecture and Urban Development*, Tehran. <https://ensani.ir/file/download/article/1645421797-10004-43-8.pdf>
- Gholami, A. , Asadi, R. , & Heydari Tashekaboud, A. (2022). Scenarios for the realization of a creative city in Mashhad City with emphasis on the quality-of-life index. *Geography and Urban Space Development*. <https://doi.org/10.22067/jgusd.2019.91946.1103>
- Heydaripoor, E. (2019). Formulation of creative city planning model for handicrafts of Isfahan using conceptual model. *A New Attitude In Humanistic Geography (Humanistic geography)*, 12(1), 287-296. <https://doi.org/10.22067/jgusd.2019.91946.1103>
- Hutton, T. A. (2020). Creative cities and the creative class: A critical review. *Journal of Urban Affairs*, 42(1), 5-26. <https://doi.org/10.1111/juaf.12363>
- Kong, L. , & O'Connor, J. (2021). *Creative cities and urban development: Creative industries policy in East Asian cities*. Routledge. https://www.academia.edu/2913611/Kong_L_and_O_Connor_J_Eds_Creative_economies_creative_cities_Asian_European_perspectives
- Landry, C. (2011). Prefácio. In A. C. F. Reis, & P. Kageyama (Eds.), *Cidades criativas: perspectivas* (pp. 7-15). São Paulo: Garimpo de Soluções. https://garimpodesolucoes.com.br/wpcontent/uploads/2014/09/Livro_Cidades_Criativas_Perspectivas_v1.pdf
- Liu, Y. , & Zhang, J. (2022). Creative city development and innovation ecosystem: A case study of Shanghai. *Sustainability*, 14(11), 6823. <https://doi.org/10.3390/su14116823>
- Mahkouii, H. , & Shirani, N. (2020). Analysis of Indicators of the Creative City and its Relationship with Healthy City Development Case Study: Isfahan Metropolis. https://jupm.marvdasht.iau.ir/article_3652.html?lang=en

13. Maryunani, S. R. , & Mirzanti, I. R. (2015). The Development of Entrepreneurship in Creative Industries with Reference to Bandung as a Creative City. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 169, 387–394. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.324>
14. Musterd, S. , & Gritsai, O. (2019). Creative cities: What makes them special? *Built Environment*, 45(3), 287-302. https://www.researchgate.net/publication/241888471_The_idea_of_the_creative_or_knowledge-based_city
15. Poorbagheri, M. , & Shafiee, M. (2022). Analysis of indicators affecting the creative city analysis. Case Study: Shiraz City. Mazandaran University. <https://doi.org/10.22080/usfs.2022.22764.2215>
16. Salehi Abar, K. , Mohammadzadeh, P. , & Behboodi, D. (2020). Evaluation of Tabriz City as a creative city in the field of handicrafts and folk arts based on the optimal mining model during 2011-2018, *Urban Economics*, 5(1). <https://doi.org/10.22108/ue.2020.124028.1149>
17. Tosatto, J. , Cox, J. , & Nguyen, T. (2019). An overview of crowdfunding in the creative and cultural industries. *Handbook of Research on Crowdfunding*. <https://doi.org/10.4337/9781788117210.00018>
18. Wang, S. L. , GU, Q. , Von Glinow, M. A. , & Hirsch, P. (2020). Cultural industries in international business research: Progress and prospect. *Journal of International Business Studies*, 51(4), 665–692. <https://doi.org/10.1057/s41267-020-00306-0>
19. Zangeneh Shahraki, S. , & Fotoohi Mehrabani, B. (2018). Explaining desirable creative city model for Tehran Metropolis. *Journal of Sustainable City*, 1(4), 125-139. <https://doi.org/10.22034/jsc.2019.91946.1103>
20. Zhang, Y. , & Li, Z. (2023). Creative city development and sustainable urban planning: A systematic review. *Journal of Urban Planning and Development*, 149(2), 04023001. [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)UP.1943-5444.0000703](https://doi.org/10.1061/(ASCE)UP.1943-5444.0000703)